

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล : กรณีศึกษาดำบลพิจิตร อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบล
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม
4. แผนพัฒนาดำบลพิจิตร
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. บริบทองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่มีพื้นที่รับผิดชอบในเขตตำบลที่อยู่นอกเขตเทศบาล หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ยกเว้นองค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล ถูกจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีความเป็นอิสระในการดำเนินงานภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด มีรายได้ และมีทรัพย์สินเป็นของตนเอง ตั้งแต่พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีผลบังคับใช้จนถึง พ.ศ.2550 ได้มีการประกาศจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลแล้วรวมจำนวน 6,744 แห่ง

1.1 โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 โครงสร้างการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็น 2 ส่วน คือ สภาองค์การบริหารส่วนตำบลและคณะกรรมการบริหารส่วนตำบล ดังนี้

1.1.1 สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มาจากการเลือกตั้งโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหมู่บ้าน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนหมู่บ้านละ 2 คน ถ้าองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียง 1 หมู่บ้าน ให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น มีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 6 คน และองค์การบริหารส่วนตำบล

โดยมีเพียง 2 หมู่บ้าน ให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนหมู่บ้านละ 3 คน ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลและรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเหลือจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ตามมติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ 3 ประการ คือ

1) ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล

2) พิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างข้อบังคับตำบล ร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม

3) ควบคุมการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาตำบล และกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

1.1.2 คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย นายกองการบริหารส่วนตำบล 1 คน และกรรมการบริหาร จำนวน 2 คน โดยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล แล้วเสนอให้นายอำเภอแต่งตั้ง คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ 4 ประการ ดังนี้

1) บริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปตามมติ ข้อบังคับ และแผนพัฒนาตำบล และรับผิดชอบการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล

2) จัดทำแผนพัฒนาตำบลและงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อเสนอให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาให้ความเห็นชอบ

3) รายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลทราบอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

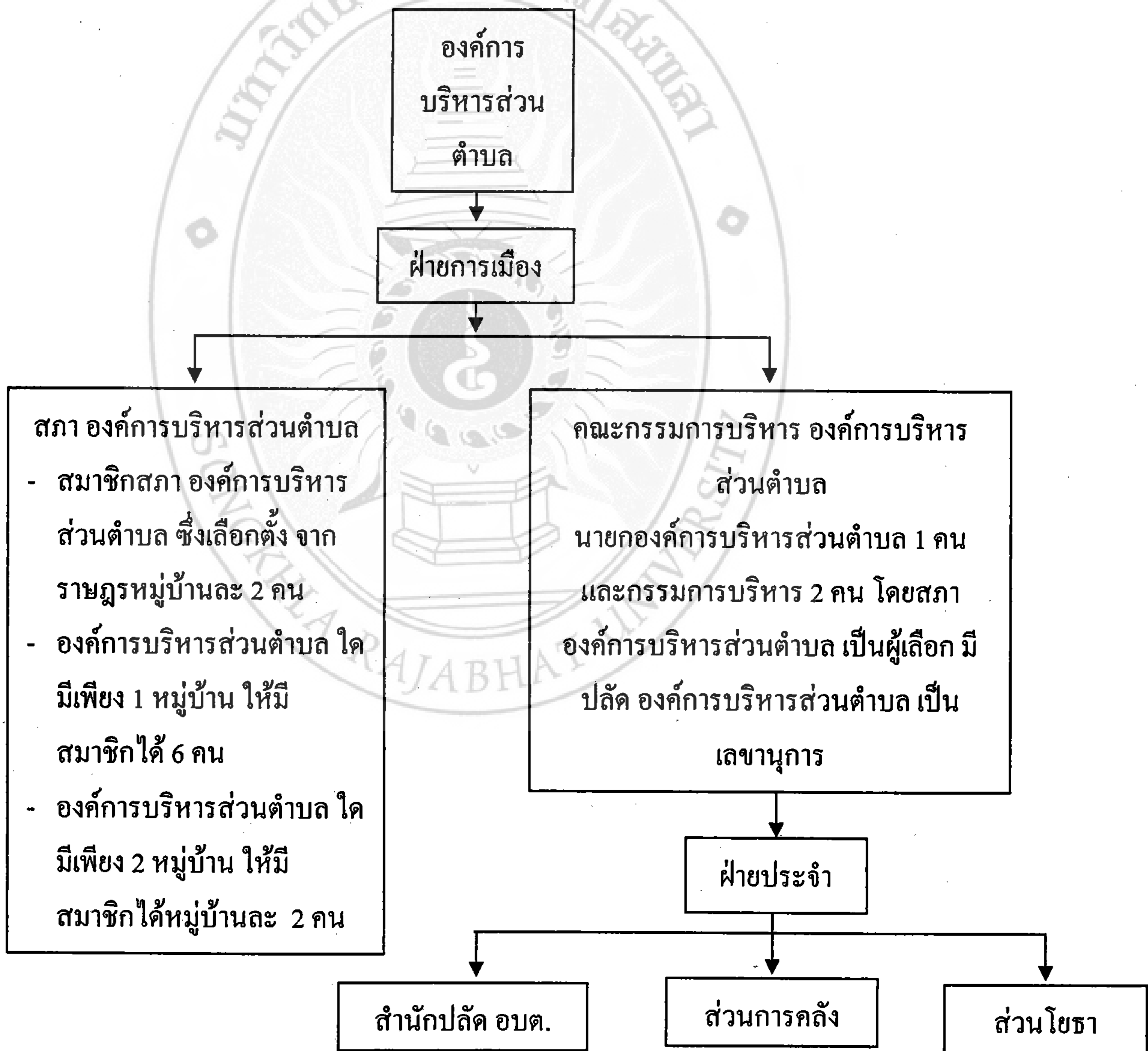
4) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ทางราชการมอบหมาย

1.1.3 ฝ่ายข้าราชการประจำ องค์การบริหารส่วนตำบลมีข้าราชการประจำเป็นผู้บริหารงานตามแนวนโยบายจากคณะกรรมการบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้

1) สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานทั่วไป งานธุรการ งานพิมพ์ดีด งานการเจ้าหน้าที่ งานสวัสดิการ งานประชุม งานเกี่ยวกับการตราข้อบังคับตำบล งานนิติการ งานการพาณิชย์ งานรัฐพิธี งานประชาสัมพันธ์ งานจัดทำแผนพัฒนาตำบล งานจัดทำข้อบังคับ งานงบประมาณประจำปี งานขออนุมัติดำเนินการตามข้อบังคับและงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

2) ส่วนการคลัง ทำหน้าที่เกี่ยวกับการรับเงิน การเบิกจ่ายเงิน การฝากเงิน การเก็บรักษาเงิน การตรวจเงิน การหักภาษีรายได้ และการนำส่งภาษี งานเกี่ยวกับการตัดโอนเงินเดือน งานรายงานเงินคงเหลือประจำวัน งานขออนุมัติเบิกตัดปี และขอขยายเวลาเบิกจ่าย งานจัดทำงบแสดงฐานะทางการเงิน งบทรัพย์สิน หนี้สิน งบโครงการเงินสะสม งานการจัดทำบัญชีทุกประเภท งานทะเบียนคุมเงิน รายได้ รายจ่าย งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับมอบหมาย

3) ส่วนโยธา ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานสำรวจ ออกแบบ เขียนแบบถนน อาคาร สะพาน แหล่งน้ำ งานประมาณการราคาค่าใช้จ่ายตามโครงการ งานควบคุมอาคาร งานการก่อสร้าง และซ่อมแซมบำรุงทาง อาคาร สะพาน แหล่งน้ำ งานควบคุมการก่อสร้าง งานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

1.2 บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1.2.1 บุคลากรฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มาจากการเลือกตั้ง โดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนหมู่บ้านละ 2 คน ถ้าองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียง 1 หมู่บ้าน ให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 6 คน และถ้าองค์การบริหารส่วนตำบลใดที่มีเพียง 2 หมู่บ้าน ให้องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนหมู่บ้านละ 3 คน อยู่ในวาระคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง สำหรับประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ตามมติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีนายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้ง มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี นับแต่วันที่ได้รับเลือก ส่วนเลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน เลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

1.2.2 บุคลากรฝ่ายบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ นายกองการบริหารส่วนตำบล 1 คน และกรรมการฝ่ายบริหาร จำนวน 2 คน โดยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล แล้วเสนอให้นายอำเภอแต่งตั้ง และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นเลขานุการคณะกรรมการบริหาร

1.2.3 บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย

- 1) พนักงานส่วนตำบล ซึ่งเป็นบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่ได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณหมวดเงินเดือนที่ตั้งทางองค์การบริหารส่วนตำบล
- 2) ลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 3) ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ร้องขอให้ไปดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นการชั่วคราว

1.3 ขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบล

เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่ง มีศักยภาพที่แตกต่างกัน จึงได้มีการแบ่งขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบลออกเป็น 5 ขนาด หรือ 5 ชั้น โดยใช้เกณฑ์การแบ่ง 4 ด้านด้วยกัน คือ

1.3.1 ด้านการปกครอง ให้น้ำหนัก 20%

1.3.2 ด้านเศรษฐกิจ ให้น้ำหนัก 55%

1.3.3 ด้านสังคม การศึกษา และวัฒนธรรม ให้น้ำหนัก 8%

1.3.4 ด้านการบริหารจัดการ ให้น้ำหนัก 17%

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อแบ่งชั้นดังกล่าว กรมการปกครองได้มอบหมายให้อำเภอเป็นผู้ดำเนินการตามแบบประเมินที่กรมการปกครองกำหนด ส่วนการประมวลผลข้อมูล กรมการปกครองเป็นผู้ดำเนินการ โดยมีเกณฑ์การแบ่งชั้นองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้ องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 1 ต้องได้คะแนน 751 ขึ้นไป องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 2 ต้องได้คะแนน 701 – 750 องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 3 ต้องได้คะแนน 651 – 700 ขึ้นไป องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 4 ต้องได้คะแนน 551 – 650 และองค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 5 ต้องได้คะแนน 550 ลงมา ใน พ.ศ.2550 มีองค์การบริหารส่วนตำบลชั้น 1 จำนวน 74 แห่ง ชั้น 2 จำนวน 78 แห่ง ชั้น 3 จำนวน 205 แห่ง ชั้น 4 จำนวน 844 แห่ง และชั้น 5 จำนวน 5,543 แห่ง รวมมีองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสิ้น 6,744 แห่ง (กรมการปกครอง, 2544)

1.4 ภารกิจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึง ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542 บัญญัติให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีภารกิจและหน้าที่ในการพัฒนาตำบล ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม นอกจากนี้ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายดังกล่าว องค์การบริหารส่วนตำบลยังต้องมีภารกิจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.4.1 ภารกิจและหน้าที่ที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่

- 1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำ และทางบก
- 2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล
- 3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
- 4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- 7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- 9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย โดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร

1.4.2 ภารกิจและหน้าที่ที่อาจจัดทำกิจกรรมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งแต่ ละองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถเลือกจัดทำได้ตามความจำเป็น และความต้องการของท้องถิ่น แต่ละแห่ง ได้แก่

- 1) ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- 2) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่าง โดยวิธีอื่น
- 3) ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- 4) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและ สวนสาธารณะ

- 5) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
- 6) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- 7) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- 8) การคุ้มครองและดูแลรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน
- 9) หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 10) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- 11) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
- 12) การท่องเที่ยว
- 13) การผังเมือง

นอกจากนี้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ยังบัญญัติให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีภารกิจและหน้าที่ในการ จัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นอีก 31 ประการ ได้แก่

- 1) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- 2) การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
- 3) การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าจอดเรือ
- 4) การสาธารณสุขูปโภคและการก่อสร้างอื่น ๆ
- 5) การสาธารณสุขการ
- 6) การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ
- 7) การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
- 8) การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 9) การจัดการศึกษา

- 10) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
- 11) การบำรุงรักษาชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- 12) การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 13) การส่งเสริมกีฬา
- 14) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- 15) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
- 16) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- 17) การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
- 18) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
- 19) การจัดให้มีและการควบคุมสุสาน และฌาปนสถาน
- 20) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- 21) การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
- 22) การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ และสาธารณสถานอื่น ๆ
- 23) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ และสาธารณสถานอื่น ๆ
- 24) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 25) การผังเมือง
- 26) การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร
- 27) การดูแลรักษาที่สาธารณะ
- 28) การควบคุมอาคาร
- 29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 30) การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 31) กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

จากภารกิจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าภารกิจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง การแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชนระดับตำบล ซึ่งมีขอบเขตตามที่พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึง พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 บัญญัติไว้ โดยทั่วไปจะเรียกภารกิจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลว่า “การพัฒนาตำบล”

1.5 การปฏิบัติงานตามภารกิจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบล มีภารกิจและหน้าที่ในการพัฒนา ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง อันเป็นการแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชนระดับตำบลโดยใช้แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเครื่องมือ (สำนักบริการราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2542) ดังนั้น การปฏิบัติงานตามภารกิจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล จึงต้องเริ่มจากการสำรวจและรวบรวมปัญหา และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง จากนั้นนำปัญหาและความต้องการที่รวบรวมได้มาจัดลำดับว่าปัญหาและความต้องการใดที่มีความสำคัญและสนองตอบความต้องการนั้นๆ ซึ่งจะถูกกำหนดออกมาในรูปของแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล อันได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนา แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 5 ปี แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ประจำปี เมื่อจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลประจำปีเสร็จเรียบร้อยแล้ว อาจจะต้องจัดทำข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี ซึ่งเป็นการวางแผนการจัดหาและการใช้จ่ายเงินในปีนั้นๆ โดยจะมีการประมาณการรายรับที่คาดว่าจะได้รับ และงบประมาณรายจ่ายที่จะดำเนินการภายในวงเงินงบประมาณรายรับที่กำหนดไว้ ทั้งนี้โครงการที่กำหนดในงบประมาณรายจ่ายประจำปี จะต้องเป็นโครงการที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลประจำปี หลังจากที่ข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประกาศใช้แล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องจัดเก็บและจัดหารายได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งมีทั้งที่องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้จัดเก็บเอง และได้รับการจัดสรรจากหน่วยงานอื่น เพื่อนำไปเบิกจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามโครงการที่กำหนดไว้ในข้อบังคับงบประมาณรายจ่าย และเมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลมีเงินรายได้เพียงพอแล้ว ก็จะดำเนินการจัดหาพัสดุ เพื่อดำเนินการตามโครงการต่างๆ ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับงบประมาณรายจ่าย ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องทำการบริหารโครงการให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของแต่ละโครงการ และทำการติดตามประเมินผลและรายงานผลให้คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล สภาองค์การบริหาร

ส่วนตำบล และศูนย์ประสานการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อทราบและใช้ข้อมูลสำหรับการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ จะเห็นว่า การปฏิบัติงานตามภารกิจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นการปฏิบัติงานพัฒนาตำบลตามแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลประจำปี ซึ่งมีลักษณะเป็นกระบวนการ โดยมีขั้นตอนที่ประกอบด้วย การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล การนำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลไปปฏิบัติ และติดตามประเมินผล ต่อไปนี้จะขอเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามภารกิจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยละเอียด ทั้งนี้เพื่อจะได้เข้าใจสภาพ และบริบทของการวิจัยในครั้งนี้

1.5.1 การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล

1) ประเภทของแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลมี 3 ประเภทคือ

- (1) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (แผนระยะ 10 – 15 ปี)
- (2) แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 5 ปี
- (3) แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลประจำปี

2) องค์กรจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่

(1) คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นประธานกรรมการ รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าสำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าส่วนการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลทุกส่วน ผู้มีความรู้ด้านการวางแผนพัฒนาที่คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเลือก จำนวนไม่เกิน 3 คน เป็นกรรมการ และพนักงานส่วนตำบลที่ได้รับมอบหมายเป็นกรรมการ และเลขานุการ คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่กำหนดแผนงาน/โครงการให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล วิเคราะห์ และประสานแผนงาน โครงการขององค์การบริหารส่วนตำบล จัดทำร่างแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล

(2) คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นประธาน กรรมการบริหารทุกคน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ที่สภาองค์การบริหารส่วนตำบลคัดเลือกจำนวนไม่เกิน 3 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำองค์กรภาคเอกชน หรือองค์กรประชาชนที่คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคัดเลือกจำนวนไม่เกิน 5 คน กำนันในพื้นที่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลตั้งอยู่ ปลัดอำเภอผู้ประสานงานประจำตำบล เป็นกรรมการ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นกรรมการและเลขานุการ หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หรือผู้ที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมอบหมายเป็นกรรมการและ

ผู้ช่วยเลขานุการ คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่กำหนดแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ การผังเมือง ปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบล และให้คำปรึกษาหารือเกี่ยวกับการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา การพิจารณาให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล และติดตามประเมินแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล พิจารณาให้ความเห็นชอบร่างแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล

(3) ศูนย์ประสานงานการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย นายกององค์การบริหารส่วนตำบล และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งในอำเภอ สำหรับการเลือกประธาน รองประธาน เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการศูนย์พัฒนาการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ดำเนินการ โดยให้นายอำเภอเรียกประชุมศูนย์ประสานงานการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ครั้งแรก เพื่อให้ศูนย์ประสานงานการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเลือกประธาน และรองประธาน ตำแหน่งละ 1 คน จากนายกององค์การบริหารส่วนตำบล เลือกเลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการตำแหน่งละ 1 คน จากปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล วาระการดำรงตำแหน่งและเงื่อนไขอื่นๆ ให้เป็นไปตามมติของศูนย์ประสานงานการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ศูนย์ประสานงานการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ตรวจสอบ วิเคราะห์ ประสานงานแผนงานโครงการขององค์การบริหารส่วนตำบล และพิจารณาให้ความเห็นร่างแผน 5 ปี และร่างแผนประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล

3) การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล

เนื่องจากแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลมี 3 ประเภท ดังนั้น การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล จึงได้แก่ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 5 ปี และการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลประจำปี

1.5.2 การจัดทำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล

เนื่องจากงบประมาณ หมายถึง แผนงานหรืองานสำหรับประมาณการด้านรายรับรายจ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งแสดงในรูปตัวเลขจำนวนเงิน และการตั้งงบประมาณเป็นการแสดงแผนดำเนินงานออกเป็นตัวเลขจำนวนเงิน ดังนั้น ในแต่ละปีองค์การบริหารส่วนตำบลจึงจะต้องมีการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อเป็นการวางแผนการจัดหาและการใช้จ่ายเงินในปีนั้นๆ โดยจะมีการประมาณการรายรับที่คาดว่าจะได้รับ และประมาณการรายจ่ายที่จะดำเนินการภายในวงเงินประมาณการรายรับที่กำหนดไว้ การจัดทำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลมีขั้นตอน ดังนี้

1) หัวหน้าส่วนต่าง ๆ จัดทำประมาณการรายรับและประมาณการรายจ่ายเสนอให้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล

2) หัวหน้าส่วนการคลังรวบรวมรายงานการเงินและสถิติต่างๆ ของทุกส่วน เพื่อใช้ประกอบการคำนวณขอตั้งงบประมาณของเจ้าหน้าที่งบประมาณ

3) เจ้าหน้าที่งบประมาณดำเนินการ

(1) ทำการสำรวจ พิจารณา ตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบล พร้อมทั้งศึกษาแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลประจำปี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล

(2) ประมาณการรายรับของปีที่จะตั้งของงบประมาณ ซึ่งประกอบด้วย รายได้จาก หมวดภาษีอากร หมวดค่าธรรมเนียม ค่าปรับ และใบอนุญาต หมวดรายได้จากทรัพย์สิน หมวดรายได้จากสาธารณูปโภคและกิจการพาณิชย์ หมวดเงินอุดหนุน และหมวดรายได้เบ็ดเตล็ด

(3) ตั้งงบประมาณรายจ่ายให้สอดคล้องกับประมาณการรายรับ ซึ่งงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล จำแนกเป็นงบประมาณรายจ่ายทั่วไป และงบประมาณรายจ่ายเฉพาะการ โดยประมาณการรายจ่ายทั่วไป ประกอบด้วย รายจ่ายจากงบกลาง รายจ่ายตามแผนงาน ได้แก่ หมวดเงินเดือนและค่าจ้างประจำ หมวดค่าจ้างชั่วคราว หมวดค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ หมวดค่าสาธารณูปโภค หมวดเงินอุดหนุน และหมวดรายจ่ายอื่น

(4) นำร่างงบประมาณรายจ่ายประจำปีเสนอต่อคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

4) เมื่อคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาอนุมัติให้ตั้งงบประมาณขอใดเป็นงบประมาณรายจ่ายประจำปี ให้เจ้าหน้าที่งบประมารวมและจัดทำร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีเสนอต่อคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลอีกครั้งหนึ่ง

5) คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล นำร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีเสนอขอความเห็นชอบต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลภายในวันที่ 15 สิงหาคม สภาองค์การบริหารส่วนตำบลต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายนั้น

6) นายกองการบริหารส่วนตำบลนำร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี ที่สภาองค์การบริหารส่วนตำบลเห็นชอบแล้ว เสนอขออนุมัติต่อนายอำเภอ

7) เมื่อนายอำเภออนุมัติแล้ว ให้นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ลงชื่อทำย
ข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี และประกาศใช้ข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายนั้น โดยปิด
ประกาศไว้โดยเปิดเผยเพื่อให้ประชาชนทราบ ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล

8) จัดส่งสำเนาข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีให้อำเภอ เพื่ออำเภอจะได้
รายงานให้จังหวัดทราบภายในระยะเวลาไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันประกาศใช้

1.5.3 การจัดเก็บและจัดหารายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล

เมื่อมีการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีแล้ว องค์การบริหารส่วนตำบล
จะต้องทำการจัดเก็บและจัดหารายได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งมีทั้งที่เป็นผู้จัดเก็บเองและได้รับ
จัดสรรจากหน่วยงานอื่น ทั้งนี้เพื่อให้มีเงินงบประมาณสำหรับนำไปใช้จ่ายในการดำเนินการตาม
ข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล มีดังนี้

- 1) ภาษีโรงเรือน และที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย อากรฆ่าสัตว์ และ
ค่าธรรมเนียม รวมถึงผลประโยชน์อื่นอันเกิดจากการฆ่าสัตว์
- 2) ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน
- 3) ภาษีธุรกิจเฉพาะตามประมวลรัษฎากร
- 4) ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตขายสุราตามกฎหมายว่าด้วยสุรา
- 5) ค่าธรรมเนียมการเล่นการพนันตามกฎหมายว่าด้วยการพนัน
- 6) ค่าธรรมเนียมตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล เงินอากรประทานบัตร
ใบอนุญาต และอาชญาบัตรตามกฎหมายว่าด้วยการประมง ค่าภาคหลวง และค่าธรรมเนียมตาม
กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ และค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมตามประมวลกฎหมายที่ดิน
- 7) ค่าภาคหลวงแร่ตามกฎหมายว่าด้วยแร่ และค่าภาคหลวงปิโตรเลียมตาม
กฎหมายว่าด้วยปิโตรเลียม
- 8) เงินที่เก็บตามกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ
- 9) ภาษีมูลค่าเพิ่ม
- 10) องค์การบริหารส่วนตำบลอาจมีรายได้ ดังต่อไปนี้
 - (1) รายได้จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
 - (2) รายได้จากสาธารณูปโภคขององค์การบริหารส่วนตำบล
 - (3) รายได้จากกิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์ขององค์การบริหารส่วนตำบล
 - (4) ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับตามที่กฎหมายกำหนดไว้
 - (5) เงินและทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้
 - (6) รายได้อื่นตามที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐจัดสรรให้

(7) เงินอุดหนุนจากรัฐบาล

(8) รายได้อื่นตามที่จะมีกฎหมายกำหนดให้เป็นขององค์การบริหารส่วน

ตำบล

ขั้นตอนการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนตำบล

ภาษีที่องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการจัดเก็บเอง ได้แก่ ภาษีโรงเรือน และที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ และภาษีป้าย ซึ่งมีขั้นตอนการจัดเก็บ ดังนี้

1. ระยะเตรียมก่อนเก็บภาษี

แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่และพนักงานจัดเก็บภาษีประชาสัมพันธุ์ให้ประชาชนรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเสียภาษี อันจะทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการเสียภาษี ตำรวจ ตรวจสอบทะเบียนผู้เสียภาษี ข้อมูลจากแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน หรือป้ายที่ปรากฏในท้องที่จัดอบรมเจ้าหน้าที่ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษี เพื่อทบทวนความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานจัดเก็บภาษี เตรียมเอกสารแบบพิมพ์ต่างๆ ให้พร้อมและพอเพียง เพื่อจะทำให้การให้บริการแก่ประชาชนเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง เรียบร้อย จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับชำระภาษีให้มีความสะดวกสบาย

2. ระยะปฏิบัติการจัดเก็บภาษี

รับแบบแสดงรายการเสียภาษี ที่ผู้ต้องเสียภาษีนำมายื่นตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการกรอกแบบพิมพ์ ประเมินค่าภาษี แจกการประเมินให้ผู้เสียภาษีทราบ เพื่อนำเงินมาชำระค่าภาษีตามเวลาที่กฎหมายกำหนดรับชำระเงินค่าภาษี

3. ระยะติดตามประเมินผลการปฏิบัติ

ตรวจสอบทะเบียนผู้เสียภาษี เพื่อหาตัวผู้ที่ไม่มาขึ้นแบบแสดงรายการเสียภาษีภายในกำหนดเวลาแจ้งให้ผู้ที่ยังไม่มาขึ้นแบบแสดงรายการเสียภาษีภายในกำหนดเวลาทำการยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษี ในกรณีนี้จะต้องเรียกเงินเพิ่มจากผู้ชำระภาษีเกินกำหนดเวลาตามอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ดำเนินคดีต่อผู้ที่ไม่มาขึ้นแบบแสดงรายการเสียภาษีภายในกำหนดเวลา ซึ่งสามารถกระทำได้ 2 ทางเลือก คือ (1) เปรียบเทียบปรับ (2) รวบรวมหลักฐานไปแจ้งต่อพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง (สำหรับในส่วนภูมิภาค) เปรียบเทียบปรับ หรือพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ (สำหรับในกรุงเทพมหานคร) เพื่อดำเนินคดี

4. ระยะบังคับจัดเก็บภาษี

การบังคับจัดเก็บภาษี เป็นการใช้มาตรการขั้นรุนแรงตามกฎหมาย เข้าบังคับเพื่อให้ได้ค่าภาษีจากผู้ที่ไม่ยอมมาชำระภาษี โดยดำเนินการ ดังนี้ ตรวจสอบทะเบียน ข้อมูล หรือรายชื่อผู้ค้างชำระภาษี ทำหนังสือแจ้งเตือนให้ชำระภาษีทำการยึดอายัดและขายทอดตลาด ในกรณีที่

ผู้ค้างชำระภาษีไม่ยอมมาชำระภาษีที่ค้างชำระนั้น นายกองค้การบริหารส่วนตำบลจะออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ที่ค้างชำระ โดยให้นำวิธีการในประมวลกฎหมายพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

1.5.4 การพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบล

หลังจากที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้ดำเนินการจัดเก็บภาษีหรือจัดหารายได้จนเพียงพอที่จะดำเนินการตามข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีแล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลก็จะทำการจัดหาพัสดุตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี การจัดหาพัสดุหรือการจัดซื้อจัดจ้าง มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) จัดทำรายงานการขอซื้อหรือจ้าง เป็นการอนุมัติดำเนินการจัดซื้อ หรือจ้างต่อผู้มีอำนาจในการสั่งซื้อ หรือสั่งจ้างตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2538 โดยในรายงานการขอซื้อหรือจ้างจะต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับพัสดุที่จะซื้อ หรือจ้างวงเงินในการจัดซื้อหรือจ้าง วิธีการจัดซื้อ หรือจ้าง ซึ่งจะขึ้นอยู่กับวงเงินในการจัดซื้อหรือจ้างระยะเวลาดำเนินการ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดซื้อหรือจ้าง

2) จัดให้มีการเสนอราคาในการจัดซื้อหรือจ้าง เพื่อให้มีการแข่งขันกันเสนอราคา

3) ขออนุมัติจัดซื้อ หรือจ้างต่อผู้มีอำนาจในการสั่งซื้อ หรือสั่งจ้าง

4) ทำการก่อกำหนดผู้ผูกพัน ซึ่งอาจจะทำการบันทึกตกลงซื้อขายการบันทึกตกลงจ้าง สัญญาซื้อขาย หรือสัญญาจ้าง แล้วแต่กรณี ในกรณีก่อกำหนดผู้ผูกพันเป็นสัญญาซื้อขาย หรือสัญญาจ้างจะต้องมีหลักประกันสัญญา

5) การส่งมอบงานและการตรวจรับ

6) ลงทะเบียนคุมพัสดุ

1.5.5 การเงินขององค์การบริหารส่วนตำบล

1) การรับเงิน

เมื่อมีการรับเงินทุกประเภท จะต้องมีการออกใบเสร็จรับเงินให้แก่ผู้ชำระเงินทุกครั้ง ภายในวันที่รับเงิน โดยมีขั้นตอนการรับเงิน ดังนี้

(1) รับเงิน

(2) ออกใบเสร็จรับเงิน

(3) รวบรวมจำนวนเงินที่รับ

(4) นำฝากธนาคาร หรือเก็บรักษาในตู้নিরক্ষ

(5) ลงบัญชีและทะเบียน

2) การเก็บรักษาเงิน

เมื่อสิ้นเวลารับเงิน จะต้องทำการรวบรวมจำนวนเงินที่ได้รับในแต่ละวันไปฝากธนาคาร หากนำฝากธนาคารในวันนั้นไม่ทันให้เก็บรักษาไว้ในตู้নিরক্য และนำฝากธนาคารในวันทำการถัดไป วงเงินที่เก็บรักษาในตู้নিরক্যเก็บได้ไม่เกิน 20,000 บาท แต่สามารถขออนุมัติขยายวงเงินต่อนายกองค้การบริหารส่วนตำบลได้รวมไม่เกิน 80,000 บาท นายกองค้การบริหารส่วนตำบลจะต้องแต่งตั้งคณะกรรมการเก็บรักษาเงินในตู้নিরক্য จำนวน 3 คน ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าส่วนการคลัง จำนวน 1 คน และพนักงานองค้การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน หัวหน้าส่วนการคลังจะต้องเสนอ

3) การรับ-ส่งเงิน

การนำเงินไปฝากธนาคาร หรือถอนเงินจากธนาคารในแต่ละวัน หากเป็นเงินสดเกิน 30,000 บาท หรือธนาคารอยู่ห่างไกล หรือไม่ปลอดภัย นายกองค้การบริหารส่วนตำบลจะต้องแต่งตั้งคณะกรรมการรับหรือส่งเงิน ซึ่งเป็นพนักงานส่วนตำบล ตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไป จำนวน 2 คน เพื่อรับผิดชอบ โดยให้มีหลักฐานการรับ-ส่งเงินระหว่างผู้รับมอบเงิน กับกรรมการผู้นำส่งหรือผู้รับไว้ทุกครั้ง และจะต้องรายงานให้นายกองค้การบริหารส่วนตำบลทราบทุกครั้ง

4) การเบิกจ่ายเงิน

เมื่อมีการเบิกจ่ายเงิน จะต้องวางฎีกา โดยมีขั้นตอนการเบิกจ่าย ดังนี้

- (1) หัวหน้าส่วนผู้เป็นเจ้าของงบประมาณวางฎีกาเบิกเงินต่อหัวหน้าส่วนการคลัง
- (2) หัวหน้าส่วนการคลังทำการตรวจฎีกา
- (3) หัวหน้าส่วนการคลังนำฎีกาที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว พร้อมใบถอนเงินและเช็คเสนอให้นายกองค้การบริหารส่วนตำบลอนุมัติฎีกา และลงนามในใบถอนเงินและเช็ค
- (4) เมื่อได้รับอนุมัติฎีกาแล้ว ให้หัวหน้าส่วนการคลังจ่ายเงินให้กับเจ้าหน้าที่ผู้มีสิทธิรับเงิน

5) การบัญชีขององค้การบริหารส่วนตำบล

เมื่อมีการรับเงินหรือจ่ายเงินจะต้องนำหลักฐานการรับเงินหรือหลักฐานการจ่ายเงินไปบันทึกรายการในบัญชีเงินสด บัญชีเงินฝาก แล้วผ่านรายการไปบัญชีแยกประเภทและทะเบียนคุมต่าง ๆ

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้หลายลักษณะ ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

Cohen and Uphoff (โคเฮน แอนด์ อัฟฮอฟ อังใน เพ็ญศรี ชื่นประดิษฐ์, 2537) มีความเห็นว่า “การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการตัดสินใจในการลงมือปฏิบัติการ ในการรับส่วนร่วมแบ่งผลประโยชน์ และการประเมินผลโครงการพัฒนา”

International Labour Office (อังใน เพ็ญศรี ชื่นประดิษฐ์, 2537) สำนักงานแรงงานระหว่างชาติ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม “การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือ (Cooperation) ในการมีส่วนร่วมในบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งได้รวมถึงความรับผิดชอบด้วย”

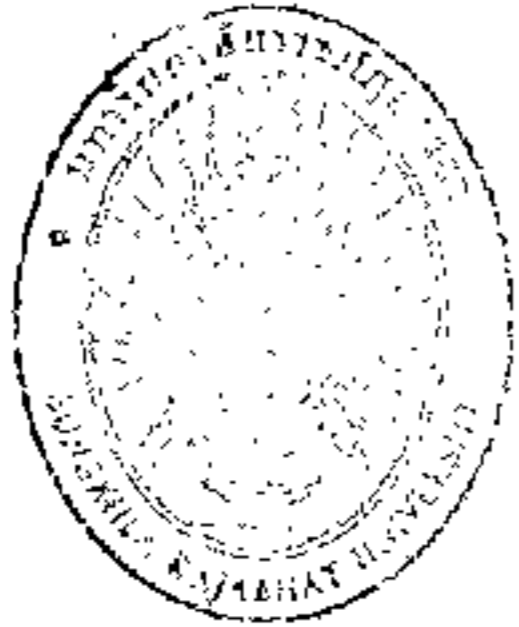
Reeder (รีเคอร์ อังใน เพ็ญศรี ชื่นประดิษฐ์, 2537) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า หมายถึง “การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของรายบุคคล และการมีส่วนร่วมในลักษณะกลุ่มคน”

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531) มีความคิดเห็นว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความหมายครอบคลุมถึง

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนา
2. การที่ประชาชนมีส่วนช่วยเหลือในการปฏิบัติตามโครงการพัฒนา
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตลอดจนกระบวนการพัฒนา

อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง (อังใน เพ็ญศรี ชื่นประดิษฐ์, 2537) อธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า “การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกันนั้น จะต้องมีความพอ จนเกิดการริเริ่มโครงการ เพื่อการปฏิบัติ กล่าวคือ จะต้องเป็นความเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้นๆ”

อคิน รพีพัฒน์ (อังใน เพ็ญศรี ชื่นประดิษฐ์, 2537) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนว่า หมายถึง “การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้นำทุกอย่าง ซึ่งไม่ใช่กำหนดจากภายนอกมาให้ประชาชนมาร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนคิดขึ้นมาเอง”

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า “เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนเอง”

เสนห์ จามริก และคณะ (2524) ได้สรุปไว้ว่า “การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และยังเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาไปสู่การปกครองตนเองและของท้องถิ่น โดยจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วม เริ่มจากการเข้าร่วมกิจกรรมของแต่ละคนที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องและสนใจเป็นเรื่องราวๆ ไปที่สำคัญ คือ กิจกรรมเหล่านั้นต้องสัมพันธ์กับความต้องการของตนเอง”

ชัยนันต์ สมุทวณิช (2527) ได้สรุปไว้ว่า “การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนร่วมกัน มีส่วนร่วมในการแบ่งปันทรัพยากร ซึ่งจะได้มาอย่างน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับการมีอำนาจและสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ หรือการมีความสามารถในการเข้าถึงอำนาจ การมีส่วนร่วมจึงมีความหมายครอบคลุมไปทุกๆ ส่วนของวิถีชีวิต”

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง “กระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กร อาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน”

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้ว่า “การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่อยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม”

จากความหมายหรือคำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้ศึกษามาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนที่มีความเห็นพ้องต้องกัน เข้ามาร่วมรับผิดชอบในการวางแผน การลงมือปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร เพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้”

2.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้หลายประการ ซึ่งพอประมวลผลได้ ดังนี้

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2522) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมซึ่งสรุปได้ว่าเป็น การช่วยให้ประชาชนหลุดพ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ ช่วยให้รายได้และการกระจายรายได้ดีขึ้น ช่วยกระจายผลประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่อย่างยุติธรรม ช่วยเพิ่มพลังกลุ่มให้มีการพัฒนาอย่าง

ต่อเนื่อง และส่งผลโดยรวมแก่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับที่ สมยศ หุ่นหว้า (2534) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ ช่วยให้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของเขา จะทำให้ทัศนคติ และมีอำนาจต่อรองมากขึ้น ทั้งทางเศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งจะช่วยพัฒนาประชาธิปไตย โดยสร้างสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของประเทศในที่สุด และอวยชัย ชะบา (2534) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปได้ว่าเป็นการสะท้อนถึงเสรีภาพทางการเมือง ที่ประชาชนสามารถเข้ามาทำการตัดสินใจ และเปิดโอกาสให้สามารถสะท้อนปัญหาได้อย่างถูกต้อง และตรงประเด็น เป็นวิธีการควบคุมการทำงานของรัฐบาลให้สนองความต้องการของประชาชนมากขึ้น และก่อให้เกิดการกระจายอำนาจทางการเมืองไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตย และยังทำให้ประชาชนรู้จักและเข้าใจวิธีการปกครองตนเองอันนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ต่อไป

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนสรุปได้ ดังนี้

1. ช่วยให้ประชาชนยอมรับ โครงการมากขึ้น
2. ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น
3. มีการระดมทรัพยากรภายในชุมชนเพื่อการพัฒนามากขึ้น
4. ช่วยเพิ่มขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

อำนาจ อนันตชัย (2526) ได้กล่าวถึง ความสำคัญการมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้

1. ก่อให้เกิดความผูกพันต่องานและท้องถิ่นมากขึ้น
2. ประชาชนมีความผูกพันต่องานและท้องถิ่นมากขึ้น
3. ประชาชนยอมรับการเปลี่ยนแปลงและอัตราการเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้น
4. ประชาชนและเจ้าหน้าที่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น
5. การพัฒนาท้องถิ่นจะกระทำได้ง่ายขึ้น
6. มีคนร่วมพิจารณาดำเนินการมากส่งผลให้งานมีคุณภาพมากขึ้น
4. เป็นวิธีการพัฒนาและสร้างคณะทำงานที่มีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการดำเนินงานหลายประการ โดยเฉพาะในด้านทำให้ประชาชนยอมรับโครงการ สามารถดำเนินการบรรลุผลสำเร็จ เนื่องจากตรงกับความต้องการ ช่วยในการพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนในการช่วยเหลือตนเอง อันเป็นการนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด

2.3 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

นักวิชาการได้กล่าวถึง ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้หลายขั้นตอน ซึ่งพอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการหรือกระบวนการค้นหาปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามผลและประเมินผล

ประธาน สุวรรณมงคล (2527) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไว้ว่ามี 4 ขั้นตอน สรุปได้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไว้ว่ามี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม
2. การมีส่วนร่วมในการพิจารณาการตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสรุปได้ว่าเป็นกระบวนการที่ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ตามรูปแบบและขั้นตอน ดังนี้

1. ร่วมศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. ร่วมคิดหารูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขหรือลดปัญหา
3. ร่วมกำหนดนโยบาย แผนงาน หรือ โครงการเพื่อจัดและแก้ไขปัญหา
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมสูงสุด
5. ร่วมปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมของชุมชนตามขีดความสามารถ
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
8. ร่วมควบคุม ติดตามผล ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ กิจกรรมที่ทำไว้
9. การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ
10. การทำงานกับผู้นำและเปลี่ยนแปลง

พูดถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมแล้วทำพูดถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. ความศรัทธา ที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์
2. ความเกรงใจ ที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย ทั้งๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธา หรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยม ที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ขอแรง ผู้น้อยต้องช่วยแรง
3. อำนาจบังคับ ที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม

สัมพันธ์ เตชะอริก และคณะ (2543) ได้กล่าวถึง กรอบแนวคิดของกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

แผนเป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน และเพื่อให้การแก้ไขปัญหาตรงจุดมากที่สุด ในอดีตปัญหาของกระบวนการจัดทำแผนมีหลายประการที่สำคัญ คือ แผนส่วนใหญ่มักเป็นแผนในลักษณะที่กำหนดมาจากส่วนกลาง ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำ หน่วยงานในจังหวัดและท้องถิ่น เป็นเพียงผู้ปฏิบัติแนวทางในการจัดการแก้ไขปัญหาและพัฒนาไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ รวมทั้งปัญหาเรื่องขาดการบูรณาการระหว่างแผนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกัน ทำให้แผนที่จัดทำขึ้นมีลักษณะแบบแยกส่วน แยกคิด และแยกทำ

กระบวนการจัดทำแผนอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการ คือ มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน และกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่ระดับท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการจัดทำแผนมีลักษณะจากล่างสู่บนอย่างแท้จริง ให้แผนเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดการทำงานในรูปแบบบูรณาการของหน่วยงานต่างๆ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนา

เพื่อให้กระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเสริมสร้างประสิทธิภาพของกระบวนการจัดทำแผนทั้งสองส่วนที่เกี่ยวข้องกัน คือ ส่วนของภาครัฐ และส่วนของภาคชุมชน เนื่องจากทั้งสองส่วนมีความเกี่ยวข้องโยงสัมพันธ์กัน การ

ปรับเปลี่ยนต้องทำควบคู่กันให้สอดคล้องต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ ถ้าปรับเปลี่ยนเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งไม่อาจทำให้กระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

หลักการและแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของกระบวนการจัดทำแผนระดับจังหวัดแบบมีส่วนร่วม คือ

1. ให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์ระหว่างแผนระดับต่างๆ ตั้งแต่แผนชาติ แผนกระทรวง แผนจังหวัด จนถึงแผนระดับท้องถิ่น และหมู่บ้าน โดยแผนระดับต่างๆ นั้นจัดทำขึ้นโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

2. กระบวนการและขั้นตอนการจัดทำแผนมีลักษณะจากล่างสู่บน (Bottom-up Planning) ให้การจัดทำแผนเกิดขึ้นตั้งแต่ในระดับชุมชน โดยภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนกระบวนการจัดทำแผน และการนำแผนไปสู่การปฏิบัติตามแนวคิดเรื่องการจัดการร่วม (Co-management)

3. กระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรัฐ ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันค้นหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา และแนวทางพัฒนาชุมชนที่เหมาะสม ไม่ใช่มีเป้าหมายเพื่อการให้ได้แผนและนำไปของบประมาณ นอกจากนี้ทางเลือกในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนหลายรูปแบบไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณ

4. เป็นแผนเชิงบูรณาการ คือ ให้แผนระดับสาขาหรือแผนขององค์กรที่เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องสนับสนุนซึ่งกันและกัน นำไปสู่ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของแผนร่วมกันได้โดยยึดหลัก AFP (Area-Function-Participation) ในการบูรณาการ

5. ปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของภาครัฐ ให้สอดคล้องและรองรับกับหลักการตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติ กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 คือ เปลี่ยนจากบทบาทการชี้นำ มาเป็นการสนับสนุนและให้ชุมชนท้องถิ่น องค์กรเกษตรกรเป็นผู้กำหนดแนวทางการพัฒนาตนเอง

6. จัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมโดยดำเนินการดังนี้

(1) การสร้างความเข้าใจร่วมกัน

ทำความเข้าใจร่วมกันก่อนการดำเนินงานเกี่ยวกับแนวคิด ความหมาย รูปแบบ นโยบายการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติการจัดทำแผนและการจัดสรรงบประมาณกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ เพื่อกำหนดข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินงาน

(2) การประสานงานและกำหนดโครงสร้างการบริหารและกระบวนการจัดทำแผนฯ

ในระดับตำบล ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรชุมชน ทำหน้าที่ประสานและสนับสนุนกระบวนการจัดทำแผน โดยประสานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง 4 ฝ่าย ได้จัดทำแผนร่วมกัน คือ องค์กรชุมชนหรือเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง องค์กรบริหารส่วนตำบล และองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานในพื้นที่

สำหรับการประสานงานระหว่างศูนย์บริการฯ กับ องค์กรบริหารส่วนตำบล ทางคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ จะประสานกับคณะกรรมการบริหาร องค์กรบริหารส่วนตำบล เพื่อสนับสนุนการทำแผนเฉพาะด้านของตำบล 3 แผน คือ แผนด้านการพัฒนาการเกษตร และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร แผนด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแผนด้านการลงทุนเพื่อธุรกิจการเกษตร

(3) การจัดกระบวนการเรียนรู้

จัดกิจกรรมเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ภาคราชการในทุกระดับ เพื่อฝึกฝนให้ทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมสำคัญในขั้นตอนต่างๆ ของการจัดทำแผน เช่น การวิเคราะห์ชุมชน การจัดเวทีตำบล การค้นหาแกนนำชุมชน เป็นต้น

(4) การคัดเลือกพื้นที่

คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการประชาชน พิจารณาคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายของการดำเนินงานแบบบูรณาการในแต่ละปี ตามหลักเกณฑ์ที่ร่วมกันกำหนดขึ้น แล้วนำรายชื่อพื้นที่เป้าหมายไปเสนอในการประชุมเชิงปฏิบัติการในขั้นตอนการจัดทำแผน

(5) การค้นหาแกนนำพหุภาคีในชุมชน

ค้นหาแกนนำที่สนใจและมีส่วนร่วมดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อเป็นตัวแทนเข้าร่วมกระบวนการจัดทำแผนและการปฏิบัติตามแผน การคัดเลือก ใช้วิธีการทางสังคมมิติ หรือสายตระกูลและเครือข่าย หรือเทคนิคอื่น ๆ เทคนิคทางสังคมมิติ คือ การสุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรหรือกระจายการสุ่มตามเลขที่บ้าน หลังคาเรือนที่ 1 5 10 15 ... หรือหลักสถิติอื่นๆ โดยมีคำถามหลักว่า ใครคือแกนนำสำคัญที่มีความสนใจ มีบทบาทเป็นภูมิปัญญาของชุมชนในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรมยั่งยืน จะได้ชื่อบุคคลที่ซำกันมากที่สุด และลำดับรองลงมาเป็นแกนนำ

(6) การรวบรวมจัดทำระบบฐานข้อมูล

รวบรวม ปรับปรุง สํารวจ ให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน มีความถูกต้อง และมีคุณภาพ พัฒนาจัดทำระบบฐานข้อมูล เพื่อใช้ในการวางแผนข้อมูลที่มีคุณภาพ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง

ที่นำไปสู่การทำแผนที่ที่มีคุณภาพ ข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผน คือ ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน และข้อมูลสถานการณ์ทรัพยากรและเกษตรกรรมยั่งยืน (เน้นข้อมูลระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด) แหล่งข้อมูลสำคัญ ได้แก่ จปฐ. งานศึกษาวิจัยของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น สำหรับเทคนิคในการศึกษาชุมชนเพื่อจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน มีหลากหลายวิธี เช่น

1. กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Process-SLP)
 2. การประเมินสถานะชนบทอย่างเร่งด่วน (Rapid Rural Appraisal-RRA)
 3. การประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal-PRA)
 4. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR)
 5. การวิเคราะห์ระบบชนบท (Rural System Analysis RSA)
 6. การวิเคราะห์ระบบนิเวศเกษตร (Agroecosystem Analysis –ASA)
 7. การวิเคราะห์ชุมชนด้วยความละเอียดอ่อน (Soft System Analysis-SSA)
- (7) จัดกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม

จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างแกนนำพหุภาคีในชุมชน ตัวแทนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยใช้เทคนิคต่างๆ ที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการวางแผน เช่น เทคนิค AIC (Appreciation-Influence-Control) เทคนิค FSC (Future Search Conference) เพื่อร่วมกันกำหนดปัญหา ศักยภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และแผนเฉพาะด้านของชุมชน

ในการจัดทำแผนชุมชน มีเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนเห็นภาพของชุมชนทางกายภาพได้นั้น คือ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแบบจำลองภูมินิเวศ (3D Model) แบบจำลองนี้ ทำให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและสังคมที่สำคัญของชุมชน เช่น ลักษณะภูมิประเทศ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ตั้งและการกระจายตัวของครัวเรือน เป็นต้น ซึ่งสามารถนำไปใช้ประกอบการวางแผนชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ แบบจำลองแผนที่ภูมินิเวศยังช่วยให้หน่วยงานจากภายนอกที่เข้าไปทำงานร่วมกับชุมชนได้เข้าใจลักษณะทางกายภาพ และทางสังคมบางประการของชุมชนนั้นได้อย่างรวดเร็ว เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ ซึ่งจะนำไปสู่การประสานงานกัน ทั้งในด้านการวางแผน และการสนับสนุนทางเทคโนโลยีวิชาการ และการปฏิบัติต่างๆ ได้

(8) เวทีวิพากษ์แผนชุมชน

จัดเวทีชุมชนระดับตำบล เพื่อประสานแผนและวิพากษ์แผนให้เป็นที่ยอมรับ และให้เกิดการมีส่วนร่วม ซึ่งจะนำไปสู่การสนับสนุนให้ความร่วมมือปฏิบัติตามแผน รวมทั้งร่วมจัดลำดับปัญหา ก่อน-หลัง ในการดำเนินงาน และจัดสรรงบประมาณสนับสนุน

(9) เวทีกระบวนการเรียนรู้สำเร็จตามแผนฯ

จัดกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ โดยนำเอาแผนที่ได้รับการยอมรับมากำหนดเป็นกิจกรรมศึกษาดูงาน หรืออบรมแบบเข้มข้น เพื่อเปิดโอกาสให้แกนนำพหุภาคีของแต่ละชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้จากชุมชนอื่นๆ ที่เป็นต้นแบบที่ดี เพื่อปรับกระบวนการทัศน์ใหม่และการปฏิบัติในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรมยั่งยืน โดยชุมชน รวมทั้งเพื่อให้เกิดความมั่นใจ เชื่อมมั่น มีแนวคิด ทักษะ การบริหารจัดการ และการปฏิบัติที่นำไปสู่ผล

(10) การปฏิบัติตามแผน

ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการดำเนินงานตามแผนที่จัดทำขึ้น

(11) เวทีสัญจร

จัดเวทีสัญจร เพื่อเรียนรู้และสรุปบทเรียนที่ได้จากการดำเนินงานตามแผนของแต่ละชุมชน (ข้ามตำบลหรืออำเภอ) โดยมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพ และมีการบันทึกสรุปไว้สำหรับขยายผลสู่ชุมชนอื่นๆ ด้วย

(12) วิจัยเชิงปฏิบัติการและติดตามประเมินผล

การทำกรวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นการนำผลไปใช้ประโยชน์ได้จริงกับชุมชน การขยายผลและผลักดันนโยบายภาครัฐให้ลงสู่การทำงานแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนมากยิ่งขึ้น

ติดตามประเมินผลความก้าวหน้าและปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อประโยชน์ต่อการปรับปรุงแผนให้มีประสิทธิภาพในการตัดสินใจดำเนินงานเป็นไปอย่างรัดกุม รวมทั้งช่วยในการสรุปบทเรียนเพื่อการดำเนินงานในอนาคต

4. แผนพัฒนาตำบลพิจิตร

แผนพัฒนาตำบลพิจิตร จากการศึกษาแผนพัฒนาระยะกลางแผน 3 ปี สรุปแนวทางการจัดทำแผนพัฒนา จากแผนพัฒนาปี 2549 โดยมีแนวทางการจัดทำแผน ดังนี้

แผนการพัฒนาด้านการบริหารส่วนตำบลพิจิตรมี 7 ด้าน

4.1 การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน จะดำเนินการปรับปรุง ก่อสร้าง บุกเบิก ซ่อมแซม ถนนหนทาง คูระบายน้ำท่อน้ำ จัดหาซ่อมแซมไฟฟ้าและแสงสว่าง พัฒนาและจัดหา แหล่งน้ำอุปโภคบริโภค ขยายเครือข่ายโทรศัพท์

4.2 การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ จะดำเนินการส่งเสริมรายได้ และอาชีพให้แก่ ประชาชนในตำบลพิจิตร

4.3 การพัฒนาด้านการสาธารณสุข จะดำเนินการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชน คุณเด็กรุ่นเยาว์ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส

4.4 การพัฒนาด้านการศึกษา จะดำเนินการสร้างจิตสำนึกส่งเสริมอาหาร กลางวัน ทุนการศึกษา ปรับปรุงสนามกีฬา ห้องสมุด ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

4.5 การพัฒนาด้านการสังคม จะดำเนินการสร้างจิตสำนึกส่งเสริมคุณธรรม จัดการแข่งขันกีฬา อบต. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยว

4.6 การพัฒนาด้านการเมืองและบริหาร จะดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วม เป็นหลัก ให้ความรู้ความเข้าใจระบอบประชาธิปไตย จัดสัมมนาอบรม จัดตั้งศูนย์ประสานงาน การให้บริการแก่ประชาชน

4.7 การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะดำเนินการพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลพิจิตรให้มีความสะอาด ปลอดภัยพิชมลภาวะทุกชนิด ดูแลรักษาที่ สาธารณะและมรดกประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

การศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล : กรณีศึกษา ตำบลพิจิตร อำเภอนาหม่อมจังหวัดสงขลา มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

กรมพัฒนาชุมชน (2519) ได้ทำการวิจัย เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของ ประชาชนใน “โครงการสารภี ตำบลบัวมุง อำเภอสาร์ภี จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า บุคคล ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มในโครงการสารภี มีลักษณะน่าสนใจบางประการ คือ ประชากร กลุ่ม ตัวอย่างที่มีอายุสูง มีแนวโน้มเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากกว่ากลุ่มประชากรที่มีอายุน้อย

สมาชิกกลุ่มเพศชาย เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากกว่าสมาชิกกลุ่มเพศหญิง ผู้ที่มีการศึกษาสูง เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำ

ปรัชญา เวสารัชช์ (อ้างใน เพ็ญศรี ชื่นประดิษฐ์, 2537) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท” พบว่า กิจกรรมการพัฒนาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เป็นผลตอบสนองสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่ถูกกำหนดโดยหน่วยงานของรัฐ มีบุคลากรในพื้นที่ เป็นผู้ผลักดันให้เกิดขึ้นตามนโยบายหรือแผนปฏิบัติการของรัฐบาล โดยประชาชนมิได้มีส่วนร่วม กำหนดปัญหา นับแต่เริ่มต้น ประชาชนมีส่วนร่วม เพียงในช่วงกลางของกระบวนการพัฒนาเท่านั้น

สุจินต์ ภาววิระกุล (อ้างใน เพ็ญศรี ชื่นประดิษฐ์, 2537) ได้ศึกษา เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน” พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. ร่วมในการประชุม
2. ร่วมในการแสดงความคิดเห็น
3. ร่วมในการเป็นผู้รับผิดชอบ หรือควบคุมการดำเนินงาน
4. ร่วมในการเป็นผู้ประสานงาน
5. ร่วมในการเป็นผู้ชักชวนเพื่อนบ้าน
6. ร่วมในการสละเงิน
7. ร่วมในการสละวัสดุอุปกรณ์
8. ร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน

สุรีย์ ตัณฑศรีสุโรจน์ (อ้างใน เพ็ญศรี ชื่นประดิษฐ์, 2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้นำเยาวชนในชุมชนคลองจั่น เขตบางกะปิ กทม.” และพบว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมมีดังต่อไปนี้

1. แสดงความคิดเห็น
2. เป็นผู้ริเริ่ม
3. เป็นกรรมการ
4. เข้าประชุม
5. บริจาคเงิน
6. ออกวัสดุอุปกรณ์
7. สมทบแรงงาน

สำนักงานพัฒนาชุมชน เขต 3 (อ้างใน เพ็ญศรี ชื่นประดิษฐ์, 2537) ในเอกสารวิจัย “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน” พบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนในปริมาณสูง โดยการเข้ามาร่วมประชุมเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับสูงกว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า

ศุภฤกษ์ โรจนธรรม (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการสาธารณสุขมูลฐาน : ศึกษาเฉพาะหมู่บ้านสาธารณสุขมูลฐานดีเด่น ของจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประชาชนมีรายได้สูง มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการสาธารณสุขมูลฐานมากกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่ำ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูงมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านมากกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่ำ ประชาชนที่เป็นกรรมการหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการสาธารณสุขมูลฐานมากกว่าประชาชนที่ไม่เป็นกรรมการหมู่บ้าน ประชาชนที่ได้รับความรู้ด้านสาธารณสุขมูลฐานมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการสาธารณสุขมูลฐานมากกว่าประชาชนที่ไม่ได้รับความรู้ด้านสาธารณสุขมูลฐาน

จันทน์ ไพโรจน์ (2533) ได้วิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันตินิมิตในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูง มีส่วนร่วมต่อโครงการสันตินิมิตสูงกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่ำ ประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัวมากกว่า 10,000 บาทต่อปี มีส่วนร่วมต่อโครงการสันตินิมิตสูงกว่าประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัว 5,000 – 10,000 บาทต่อปี ประชาชนที่ได้รับข่าวสารมากกว่ามีส่วนร่วมต่อโครงการสันตินิมิต สูงกว่าประชาชนที่ได้รับข่าวสารน้อย ประชาชนที่มีการติดต่อกับชุมชนภายนอกมากกว่าจะมีส่วนร่วมต่อโครงการสันตินิมิตสูงกว่าประชาชนที่มีการติดต่อกับชุมชนภายนอกน้อย ประชาชนที่ได้รับการฝึกอบรมมากกว่ามีส่วนร่วมต่อโครงการสันตินิมิตสูงกว่าประชาชนที่ได้รับการฝึกอบรมน้อย ประชาชนที่เข้าร่วมประชุมมากกว่า มีส่วนร่วมต่อโครงการสันตินิมิตสูงกว่าประชาชนที่เข้าร่วมประชุมน้อย ประชาชนที่เป็นผู้นำกลุ่มมีส่วนร่วมต่อโครงการสันตินิมิตสูงกว่าประชาชนที่ไม่เป็นผู้นำกลุ่ม ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีส่วนร่วมมากกว่าประชาชนที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ประชาชนที่ได้รับผลประโยชน์มากกว่ามีส่วนร่วมสูงกว่าประชาชนที่ได้รับผลประโยชน์น้อย

จุฑารัตน์ จินประชา (2539) ได้วิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนของผู้นำชุมชนในจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัย สรุปได้ว่า ผู้นำชุมชนที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาชั้นอุดมศึกษา มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมมากกว่าชั้นมัธยมศึกษา และชั้นประถมศึกษา ผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมมากกว่าผู้มีประสบการณ์ใน

การทำงานต่ำกว่า 5 ปี ผู้นำที่เข้าเรียนในโครงการยกระดับความรู้ผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่ยังไม่ได้เข้าเรียน

อำนาจ สุธาประดิษฐ์ (2533) ได้วิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาด อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สมาชิกที่เป็นเพศชาย มีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาดสูงกว่าเพศหญิง สมาชิกที่มีอายุสูง มีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาดสูงกว่าสมาชิกที่มีระดับการศึกษาต่ำ สมาชิกที่มีรายได้สูง มีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาดสูงกว่าสมาชิกที่มีรายได้ต่ำ สมาชิกที่เป็นผู้นำกลุ่มต่างๆ มีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาดสูงกว่าสมาชิกที่เป็นประชาชนธรรมดา สมาชิกที่มีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่น้อย สมาชิกที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการและวิถีทางสหกรณ์และศูนย์สาธิตการตลาดสูง มีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาดสูงกว่าสมาชิกที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการและวิถีทางสหกรณ์ และศูนย์สาธิตการตลาดต่ำ

จากการศึกษาแนวคิด เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่ต้องอาศัยทุกปัจจัยเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นการประสานประโยชน์อันพึงเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในอนาคต การศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วจะนำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาและดำเนินการศึกษาในครั้งนี้ ตลอดจนนำไปใช้ในการอภิปรายผลการศึกษาต่อไป